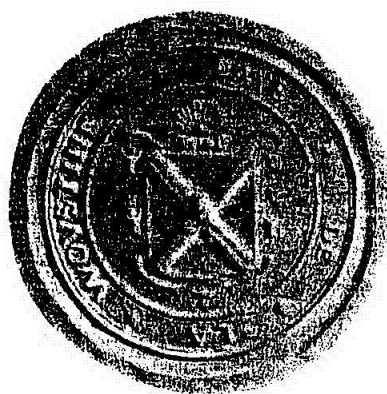

M. SMESSAERT

INDICES
OP DE STATEN VAN GOED
VAN DE
HEERLIJKHEID
LAND VAN DE WOESTIJNE

DEEL I

Uitgave V. V. F. Oost-Vlaanderen - v. z. w.
1969

Dit werk is opgedragen
aan Prins de Merode
Markies van Westerlo
Prins van Rubempré en van Grimbergho
erfgenaam der Heren
van de Heerlijkheid van het Land van de Woestijne

Uitgave van Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, Oost Vlaanderen
v.z.w.
Verantwoordelijke uitgever: W. van Hille, voorzitter, Casinoplein 24
9000 Gent

Wettelijk depot: 1270/ 1969/01

II

Inleiding

Als gouw-voorzitter Vlaamse Vereniging Familiekunde Oost-Vlaanderen ben ik blij het werk van een onzer leden de heer Marcel Smessaert te mogen uitgeven. De staten van goede zijn volgens mij de beste bron voor genealogie in Vlaanderen. Gouw Oost-Vlaanderen hoopt binnen de twee jaar nog dergelijke inventarissen te kunnen publiceren. Gans een ploeg zoekers uit onze gouw houdt zich daarmee bezig en tonen zich aldus verdienstelijk voor de familiezoekers. De gouw Oost-Vlaanderen, wenst de gouw te zijn waar men meest werkt en waar men wetenschappelijk werk levert. Ik kan maar de heer Smessaert feliciteren voor zijn activiteit, en voor wat hij gedaan heeft voor alle genealogen die hem zeker en vast daarvoor dankbaar zullen zijn.

W. van Hille

III

Voorwoord door de Schrijver

De staten van goed waaruit deze ontleding geput is bevinden zich in het Rijksarchief te Gent. Zij zijn gekatalogeerd in de inventaris 181, "Land van de Woestijne en heerlijkheid van Woeste, Keure van Sleidinge, Daknam" (Brussel 1957 door de heer archivaris J. Buntinx).

Men vindt ze terug onder de nummers 177 tot 179 voor wat de registers en van 180 tot en met 243 voor wat de bundels met de losse minuten betreft. Zoals men zal bemerken zijn de stukken niet steeds in chronologische volgorde gerangschikt. Vanaf bundel 223 konden de minuten niet bij de overige geklasseerd worden om reden dat ze in liassen aan elkaar gehecht zijn per familie, soms over een tijdspanne van honderd jaar.

Om de vorser echter niet te misleiden hebben wij het nodig geacht deze stukken eveneens te ontleden en menig belangwekkende vondst gedaan. Voor wat Knesselare betreft werd in 1968 een register gekatalogeerd onder nummer 404 geschonken door de heer Rysenhove uit Knesselare, een gewaardeerde aanwinst voor de familiekunde-beoefenaar.

Eveneens dient vermeld dat de staten van het Land van de Woestijne met deze van Woeste en Weybroeck door mekaar in de bundels te vinden zijn. Men vindt er ook een index op de staten van goed, doch bij nader toezien blijkt deze praktisch onbruikbaar daar deze dateert van omstreeks 1750 en ten eerste niet volledig bijgewerkt werd tot aan het einde van het ancien regime en ten tweede geen verwijzing geeft hoe en waar de stukken precies kunnen teruggevonden worden. Hierbij dient nog aangestipt dat talrijke documenten verdwenen en andere niet eens vermeld zijn. Hij kan slechts voor het terugvinden van een eventuele filiatie dienstig zijn.

Meerdere staten van goed over deze stroek zijn terug te vinden op het Rijksarchief te Gent. Onder meer berust in het fonds Zomergem een register van de "Seigneurie de Hoetsel", gaande van 1695 tot 1757. Niet minder interessant zijn de staten van de "vrijlaeten" gaande van 1701 tot 1795 van het Brugse Vrije in het grote fonds Ursel; Een alfabetische lijst met verwijs naar de akten is te vinden in de tafels van Mr. Parthon.

Verder de staten van goed van Wessegem (fonds Ursel) van 1614 tot 1797. Deze beide laatsten zijn veelal nuttig voor families uit de prochie van Knesselare.

Zie eveneens de ontleding van de staten van "Het Knesselaersche in Oedelen" door Dr. Jur. W. Van Hille, verschenen in Vlaamse stam, jaargang 1968 n° 5 en 6 en 1969 n° 1.

Langs deze weg wens ik tevens te bedanken de heren van het Rijksarchief te Gent voor hun spontane medewerking; De heer Alfons Rysenhove voor het ter beschikking stellen van zijn materiaal ter illustratie van deze uitgave en allen die er toe bijgedragen hebben tot verwezenlijking van deze publikatie.

Zomergem, juli 1969

Gebruikelijke afkortingen : (°) geboren. (+) overleden. x gehuwd met
b: bundel. fs: zoon. fia: dochter. fily: kinderen van.
j: jaar. K: kinderen. Reg: Register. V: voogd. Vr: vrouw.

T e n g e l e i d e

Het was een buitengewoon gelukkig idee de staten van goederen op te sporen en te exciperen voor het zo belangrijk gebied van het oude Land van de Woestijne. De heer Smessaert verdient lof en dank vanwege alle vorsers !

Oorspronkelijk was de naam van deze heerlijkheid kortweg "Woestijne". De hofstede van het Woestijnegood ligt te Aalter, bij de steenweg Eeklo-Tielt, zeer dicht bij de plaats waar de grenzen van Knesselare, Aalter en Ursel samenkomen. Woestijne is in oude tijden, misschien wel op het einde van de 12e eeuw, uit het domein van de graaf genomen geweest en in leen gegeven. In een stuk van 1204 blijkt Woestijne, gelegen op de noordzijde van de "Dorma" (Durme, kanaal), te bestaan uit in kultuur gebrachte en nog veel in kultuur te brengen velden of "wastina". Vandaar de naam van de heerlijkheid, in het uiterste zuiden van het Maldegemvold.

Woestijne kwam in 1373 opnieuw in het bezit van de graaf, Lodewijk van Male, door afwinning van Wulfaart van Borsele, echtgenoot van Catharina van Gistel, wegens wanbetaling. De graaf schonk dan Woestijne in 1376 aan zijn tweede bastaardzoon. Lodewijk van Vlaanderen, gezegd de Fries, ter gelegenheid van zijn huwelijk met Maria van Gistel. De heerlijkheden van de parochies Aalter en Knesselare moeten toen in deze gift begrepen zijn geweest, zodat het "Land van de Woestijne" werd gecreeerd; men spreekt van "Land" in de zin van "Ambacht", omdat de heerlijkheid meerdere parochies omvatte.

De benaming "Land van de Woestijne" is zeer oud en gaat vermoedelijk terug tot de gift van 1376. De heren van deze heerlijkheid gebruiken later bij voorkeur de titel "heer van Aalter, Knesselare, Land van de Woestijne", alsof zij er nadrukkelijk willen op wijzen dat zij de dorpsheren waren van die twee genoemde parochies en dat er een vaste, gemeenschappelijke band bestond.

Overigens vindt men reeds in het denombrement van Woestijne van 1365 : "Item so sin sy alle lacten ten hove vander Wostinen, die gheseten sin in de prochie van Haltre ende in de prochie van Knesselare, upsetene ende afsetene".

Het fonsier van het Land van de Woestijne was dus het Woestijnegood te Aalter, gans noordelijk van de parochie en noordelijk van de vaart gelegen. Het gebied van de heerlijkheid omvatte binnen Aalter gans het gedeelte van de gemeente tussen de spoorweg en de noordgrens, uitgezonderd een stuk westelijk van de Nieuwendam en van Stratem, dat heerlijkheid van de Woeste was. Hier en daar lagen er, zuidelijk van de spoorweg, nog kleinere enclaves van Woestijne, dat zich eveneens uitstreckte - door middel van zijn subalterne heerlijkheden Littervelde en Schoonberge - op de zuidkant van de gemeente.

Te Knesselare waren er 28 lenen van het Land van de Woestijne, verspreid over gans het grondgebied van dit dorp, en daarenboven nog circa 170 gemet berente gronden. De heer van het Land van de Woestijne had drie molens te Knesselare en tamelijk veel straatcijnzen, meestal behuisd, zelfs tot op de Scheurdries, vlak bij de kerk en de pastorie.

Andere heerlijkheden, zoals het Wessegemse en de Grafelijkheid, hadden te Knesselare geen enclaves met grote uitgestrektheid, terwijl de heer van het Land van de Woestijne tevens dorpsheer was aldaar. en er alle bestuurmacht bezat, net als te Aalter. Hier blijkt uit dit alles, dat de invloed van het Land van de Woestijne nog veel dieper en verder reikte te Knesselare dan te Aalter.

In Lotenhulle strekte het Land van de Woestijne zich enkel uit, door middel van de onderhorige heerlijkheid Schoonberge.

De noordkant van Bellem was in oude tijden waarschijnlijk deel van Zomergem. Juist die noordkant, dus het deel noordelijk van de Wagebruggestraat, was volledig doorspekt met onder Woestijne renteplichtige gronden. Op de zuidoostkant van Bellem, wijk Markette, had men het goed te Kromeke dat onder Schoonberge lag en bijgevolg, onrechtstreeks, eveneens Woestijns was.

Op Ruiselede was een groot deel van de tegenwoordige parochie Kruiskerke Woestijns gebied, ofwel onmiddellijk, ofwel middellijk. Schoonberge in Ruiselede, de heerlijkheden Amelberge en Valencijs waren lenen van het Land van de Woestijne. Vossenberge was een leen van Schoonberge. Maar er lagen daar ook een aantal leen- en rentegronden die rechtstreeks van Woestijne afhingen. Op de westzijde van de parochie en gedeeltelijk op Doonkerke lagen de "Parochievelden", uitgestrekte woeste gronden, die ook Woestijns gebied waren. Het Woestijns op Ruiselede was een groot, aaneengesloten blok, waarin slechts een kleine enclave lag van Bellem en Schuurveld, nabij de Aalterse Berg, en een andere kleine enclave van Gijselo, langsheen de Wantebeek, zuidoostelijk van de kerk van Kruiskerke.

Te Zomergem lag het gebied van het Land van de Woestijne ver zuidwest van de kerk, in het gewest van Hoetsel, langs de grenzen met Ursel en Bellem. Het bestond uit twee lenen, samen 30 gemet 170 roeden groot, waaronder het goed ter Meers. Verder waren er nog een aantal rentegronden, voornamelijk gelegen op de Spenhoutkouter, die volledig onder Woestijne renteerde.

Op Ursel lagen er 22 lenen van het land van de Woestijne, waarvan 17 onder het Brugse Vrije (38 gemet) en 5 onder het Gentse (10 gemet). Zij waren zo wat overal verspreid. Verder had men nog een aantal percelen die belast waren met een haverrente onder Woestijne en de heer van deze heerlijkheid was eigenaar van het terrein, waarop de wind- en paardemolens van Ursel (Roze) stonden. Samen met het maalrecht en de wind gaf hij dit uit in cijns.

In Beernem besloegen de 7 lenen van het Land van de Woestijne samen 14 gemet 7 roeden, gelegen nabij de vaart (Zevakote, Hanchove, Ter Rode Mote, Stokmeers, Kijfaart, Breekker...).

Tenslotte waren er nog enclaves van het Land van de Woestijne in Tielt, Waarschoot, Oostkamp, Moerkerke, Westkapelle, Sint-Katelijne bij Damme, Bassevelde, Aardenburg, Schoondijke en Bevere-bij-Oudenaarde. Volgens het denombrement van 11 maart 1566 waren er toen in totaal 112 lenen.

De wet van het Land van de Woestijne had de administratie, dus het bestuur, over gans het grondgebied van Aalter en Knesselare, ongeacht onder welke heerlijkheid ook de delen ervan mochten liggen. Het verdelen of "omstellen" van de belastingen was toen de voornaamste bestuurstak.

Het Land van de Woestijne had een jaarlijks inkomen in heerlijke rente van 83-17-6 pond parisis in geld, 142 1/8 hoed haver, 135 kapuinen en 284 hennen. Het bezat de justitie over zijn gebied in alle graden.

De schepenen mochten personen gevangen nemen, onder pand stellen en aanhouden, straffen, boeten, zelfs ter dood veroordelen. De heren van het Land van de Woestijne bezaten het recht marktgelden te heffen, het recht van het beste hoofd (bij een overlijden), het wind-en maalrecht, het recht van vogelvangst en visserij; tot de heerlijkheid behoorden ook tol, vondst, bastaardgoed, stragiersgoed, verloochend en verlaten goed, confiscatie van goed, boeten van drie pond parisis en minder. De heer genoot 6 pond ten honderd bij koop en verkoop van goederen. Hij mocht elk jaar, in ieder kerk binnen de heerlijkheid, laten afkondigen dat de belanghebbenden en aangelanden de wegen moesten herstellen, de grachten en waterlopen kuisen, op straf van zekere boeten, enz...

Het gerecht van het Land van de Woestijne stond langs de heerweg die Aalter en Ursel scheidt, te Oostmolen, op de hoek gevormd door deze heerweg en de baan die naar Wessegem leidt; hiermee bedoelt men het pilorijn of heerlijkheidsteken. De plaats voor de kapitale vonnissen was echter aan de Nieuwendam, op het "Armveldeken", dus op de noordzijde van de vaart.

De heer van het Land van de Woestijne vermocht aan te stellen : Een baljuw, verschillende schepenen en dienaars onder de baljuw, in de parochies waar de heerlijkheid haar uitstreekte, te weten :

in Aalter : drie schepenen en een gezworen dienaar;

in Knesselare : vier schepenen en een gezworen dienaar;

deze laatste vier schepenen en de drie van Aalter vormden samen een volle bank van zeven schepenen, in Aalter of in Knesselare, als het nodig was;

in Ruiselede : twee schepenen en een gezworen dienaar;

in Tielt : twee schepenen en een gezworen dienaar;

wanneer deze vier schepenen van Ruiselede en Tielt bankversterking of een volle bank nodig hadden, moesten zij beroep doen op de drie schepenen van Aalter;

in Ursel : twee schepenen en een gezworen dienaar;

in Zomergem : twee schepenen en een gezworen dienaar;

ook deze vier schepenen moesten zich desnoods versterken met de drie van Aalter.

Er was dus maar één baljuw voor gans de heerlijkheid, nl. te Aalter. Daarom was het dat Knesselare steeds vier schepenen kreeg, tegenover Aalter slechts drie.

Overvloedige gegevens omtrent dit alles zijn te vinden in het onvolprezen werk van de heer Arthur Verhoustraete : Leenroerig overzicht van Aalter (1965; met kaarten).

In 1204 was Willem, filius Zegers van Zomergem, heer van Woestijne. Verschillende heren uit het geslacht van Zomergem-Woestijne liggen in de kerk van Aalter begraven. Het machtige geslacht van Gistel bezat Woestijne van 1269 tot 1376, ttz. tot het in handen kwam van het geslacht van Vlaanderen zelf. Men mag aannemen dat de heren van het Land van de Woestijne uit dit huis van Vlaanderen te Aalter verbleven hebben tot 1591. Nu kwam Woestijne opvolgentlijk in het bezit van de geslachten van

Roisin, Thésart, de Rijngraven van Salm en tenslotte, in 1715, door verkoop, van de familie de Merode. Deze heren waren totaal streekvreemd en de meeste onder hen zullen wel nooit te Aalter of te Knesselare geweest zijn.

Bij gift onder levenden schonk Vrouw gravin de Lannoy, in mei 1785, de heerlijkheid van het Land van de Woestijne aan haar oudste zoon uit haar eerste huwelijk : Guillaume-Charles-Ghislain, graaf van Merode, markies van Westerlo en van Trelon, heer van Aalter, Knesselare, Woeste en Weibroek, Land van de Woestijne, graaf van Olen, enz.... Deze heer verheef de heerlijkheid op 2 juni 1785 en was de laatste heer van het Land van de Woestijne vermits gans het feodaal stelsel verviel bij de Franse inlijving, op 1 januari 1796.

Oorspronkelijk voerden de oude heren van Woestijne een rood schild met zilveren ankerkruis. Het wapen van Lodewijk de Fries was van zilver en droeg de zwarte leeuw op gouden veld, in een vrij kwartier. Lodewijk van Vlaanderen (+ 1555) droeg voluit de Vlaamse leeuw. De latere heren (van Praat) voerden een rood schuinkruis op zilveren of gouden grond. Deze beide varianten werden overgenomen in de gemeentezegels van Aalter (op zilver) en Oedelem (op goud); de heren van Praat waren immers ook dorps-heren van Oedelem.

Het wapen der oorspronkelijke heren van Woestijne (rood, met zilveren ankerkruis) werd terecht bij de Adelraad aangevraagd als officiële gemeentewapen voor Knesselare, dat nog geen erkend zegel bezit.

oooooooooooo

Alfons Rysorhove

Dioc. Inspecteur I.O

Wethuis Knesselare — Land van de woestijne.

Inhoud deel I

Inleiding door Dr.Jur.W.van Hille	bladz.	II
Voorwoord door de schrijver		III
Ten geleide door A.Ryserhove		IV
Knesselare		1
Register Knesselare		44
Ruislede		58
Register Ruislede		65
Zomergem(Hoetsel)		68
Register Zomergem		77
Varia		80
Register Varia		89